

KSČ — LIKVIDÁTOR ČS. SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE

Karel Kaplan (Mnichov)

Sociální demokraté po likvidaci strany

Sociální demokracie sice tzv. sloučením v červnu 1948 definitivně zanikla, ale pro mnohé její funkcionáře a členy teprve začal trpký osud. Mnozí žili ve společnosti poznamenaní příslušností k této straně jako Kainovým znamením; poznali na vlastní kůži nejrůznější formy perzekuce z rukou svého dřívějšího spojence – komunistické strany – a jím vedeného socialistického státu.

Likvidace strany rozdělila její dřívější příslušníky do dvou skupin: na členy a funkcionáře KSČ a na ty, kteří zůstali buď z vlastní vůle nebo z vůle komunistů bezpartajními, to znamená – nesloučili se. V obou skupinách byli postižení a diskriminováni.

Slánský ještě před sloučením hovořil o tom, že « je asi 370 tisíc sociálních demokratů. Dostaneme polovinu. Bude nějakou dobu trvat, než se stranou srostou... Budeme mít komunisty a bývalé sociální demokraty »¹. Tedy od začátku byla v komunistické straně nedůvěra k sociálním demokratům. Další vývoj, zejména pak uplatňování teorie o zostřování třídního boje na cestě k socialismu a line o « hlavním nepříteli » ve straně, uvedené Slánského rozčlenění potvrdil.

V pokynech ústředního komunistického sekretariátu pro volbu okresních stranických orgánů na konferencích v roce 1949 se uvádělo, že « z členů sociálně demokratických mohou být voleni pouze ti, kdož srostli se stranou »². Obdobná kritéria se uplatňovala v nižších i vyšších stranických orgánech. Nedůvěra k bývalým sociálním demokratům přispěla také k utvoření politického sekretariátu ÚV KSČ jako vrcholného a nejmocnějšího stranického orgánu. Šlo o to, aby z mocenské skupiny byli bývalí sociální demokraté vyřazeni³.

Jakmile se stala teorie zostřování třídního boje a hledání nepřátel ve vlastních řadách obecně platnou, mířila mimo jiné také proti bývalým sociálním demokratům. Evidenční oddělení ústředního komunistického sekretariátu, které plnilo roli jakési stranické bezpečnosti, na své schůzi 23. listopadu 1948 vymezovalo svoje další úkoly. Na prvním místě stálo: « Ochrana strany před pronikáním cizích, straně nepřátelských živlů, jejich evidence a sledování, a to: a) sledování významných činitelů ostatních politických stran, zejména sociálních demokratů, kteří jsou nyní členy KSČ »⁴.

O tři týdny později seznamoval Slánský tajemníky strany s výsledky zasedání Informačního byra a s jejich aplikací na československé poměry. Mimo jiné řekl : « Každý týden odkrýváme sabotáže a špionáž. Téměř ve všech případech jsou tam lidé s legitimací naší strany. Známe pokyny rozvědek, které říkají svým rezidentům, aby posílali lidi do komunistické strany, aby tam verbovali nespokojené, využili kolísající elementy, bývalé národní socialisty a sociální demokraty. Teď byla polapena velká národně socialistická skupina, ve které byli i praví sociální demokraté... A ti národní socialisté i praví sociální demokraté vypovídají, jaké příkazy dostali po únoru. Dostali příkaz dostat se do komunistické strany a zmocnit se nejvyšších funkcí »⁵. Ukázalo se, že v odhalování tzv. skupin šlo většinou o provokace Bezpečnosti. Avšak v rámci boje proti nepřítelům v komunistické straně dopadaly rány na bývalé sociální demokraty.

Ještě větší perzekuci byli vystaveni sociální demokraté mimo komunistickou stranu. Vztahovala se na ně celá série omezení v zaměstnání, v přijímání na školy a podobně. Škála perzekučních opatření se rozšířila až k organizování provokací tak, aby Bezpečnost mohla zatýkat bývalé sociálně demokratické funkcionáře. Už v roce 1949 se octla ve vězení první početná skupina, mezi nimi i Vojtěch Dunder, předválečný generální tajemník strany, Peška – významný odborník v oblasti práva, Vojta Erban – člen vedení strany a řada dalších. Dunder a Peška stanuli před soudem v největším vykonstruovaném politickém procesu s funkcionáři nekomunistických stran, v procesu s M. Horákovou a spol. a byli odsouzeni k dlouholetému vězení. Jen hrstka sociálních demokratů se podílela na výhodách plynoucích z funkcí a z členství v komunistické straně.

Tzv. sociáldemokratismus

Pět let po nastolení komunistického monopolu moci v únoru 1948 byli sociální demokraté pronásledováni v rámci ideologické šablony vytvořené teorií o zostřování třídního boje a o nepříteli ve straně. Od poloviny roku 1953 začal nový hon na sociální demokraty ; ten už měl svou specifickou « ideologickou bázi », ideologickou šablonu : boj proti « sociáldemokratismu »

Z čeho se zrodila vlna boje proti « sociáldemokratismu » rozpoutaná komunistickým vedením v polovině roku 1953 ? Není k dispozici žádný důkaz, že by se v roce 1953 rozšířil vliv sociálně demokratických myšlenek v československé společnosti. Rovněž nebyla zaznamenána žádná významnější politická aktivita bývalých funkcionářů sociální demokracie. Odtud tedy podnět k ideologickému tažení proti « sociáldemokratismu » nevzešel. Přišel odjinud.

Komunistická moc potřebovala vždycky ideologické šablony a ideologický boj. Sváděla všechny potíže a nedostatky způsobené v letech 1950-53 vlastní politikou na činnost třídních nepřátel. Oblíbeným se stalo svalování viny na tzv. protistátní centrum a popraveného generálního tajemníka Slánského. V roce 1953 účinnost těchto ideologických šablon slábla. Komunistické vedení muselo důrazně okřiknout tajemníky strany, kteří se v roce 1954 stále znovu odvolávali na « zrádcovskou činnost » jako zdroj nedostatků a obtíží v jejich vlastní práci. Ideologické šablony se počaly hroutit také proto, že po Stalinově smrti a zejména po červnových nepokojích ve Východním Německu, posuzovaly komunistické strany sovětského bloku negativní jevy ve společnosti a nespokojenost obyvatel jinak než dosud. Nesváděly už všechno na třídního nepřítel, ale hovořily také o sektářské politice strany a jejích funkcionářů. Zkrátka : dosavadní ideologické šablony už nestačily. Bylo třeba vymyslet nové.

Měnová reforma

V Československu se naskytlá pro rozvinutí nového ideologického boje a pro výměnu ideologických šablon příležitost při peněžní reformě. Ta byla provedena k 1. červnu 1953 a velmi citelně postihla životní úroveň širokých vrstev, hlavně dělníků. Zvláště silný pokles životní úrovně zaznamenaly rodiny s dětmi. V řadě závodů zaměstnanci svou nespokojenost projeví stávkami. Reakce zaměstnanců byla dosud největší veřejně projevenou kritikou komunistické politiky. V některých místech došlo k demonstracím a ke srážkám s ozbrojenou mocí. Největší rozsah a také nejostřejší průběh měla demonstrace v Plzni. Zaměstnanci, především dělníci Škodových závodů, na protest proti peněžní reformě zastavili práci a pochodovali do města. K nim se připojili dělníci z jiných továren a také z nádraží. Obsadili radnici a městský rozhlas. Na náměstí ničili obrazy vedoucích komunistických funkcionářů. V průvodu nesli obraz presidenta Masaryka. Městské a krajské orgány strany a bezpečnosti prostě ochrnuly. Neměly odvahu zasáhnout proti demonstrantům, neboť by musely zakročovat proti dělníkům. Také místní vojenské útvary se staly nepoužitelné, navíc mezi demonstranty byli i vojáci. Vedení KSČ v Praze se situace v Plzni zaleklo a rozhodlo se k ráznému zákroku. Poslalo na « místo činu » svého osvědčeného funkcionáře – Bruno Köhlera, který převzal fakticky řízení všech akcí. A hlavně dal pokyn (přes nesouhlas ministra obrany Čepičky) k zásahu armády a lidových milic z Prahy. Tak se podařilo nepokoje zlikvidovat*.

Politický průběh reformy a ovšem hlavně plzeňské události se zafixovaly v kruzích komunistických funkcionářů jako výstražná zkušenost. Záhy se staly předmětem analýzy a vyhodnocování. Vznikaly nové nebo upravené ideologické šablony. A protože k největším nepokojům došlo v Plzni, na kterou – a speciálně na Škodovy závody – komunističtí činitelé pohlíželi jako na bývalou baštu sociální demokracie, spojovali tamní projevy nespokojenosti s pozůstatky « nepřekonaného sociáldemokratismu ». A poněvadž demonstranti nesli Masarykův obraz (navíc v Prostějově došlo už předtím ke srovnání obyvatel, kteří protestovali proti tajnému nočnímu odstranění Masarykovy sochy), tak bylo třeba také bojovat proti « nepřekonanému masarykismu ». Zárodky dvou důležitých ideologických šablon se tedy zrodily. Trvalo ovšem ještě nějaký čas, než je začalo komunistické vedení považovat na « hlavní frontě ideologického boje » a než dostaly svůj konečný obsah.

Ukázat silnou ruku

Boj proti sociáldemokratismu se vyvíjel od poloviny roku 1953, tedy v době, kdy se měnila politika komunistické strany. I v Československu, jako v jiných zemích sovětského bloku, se ohlašovaly politické změny nazývané souhrnně « nový kurz ». Tomu se přizpůsobovaly i náplň a užití hesla « sociáldemokratismus ».

Vedení KSČ vyhodnotilo politický průběh peněžní reformy hned po jejím ukončení. S výsledky této práce seznamoval (a také je zdůvodňoval) na poradě krajských stranických tajemníků sám Antonín Zápotocký, který se několik měsíců po Gottwaldově smrti výrazně aktivizoval. Ve svém referátu vymezoval příčiny nepokojů nízkou úrovní masově politické práce, což kvalifikoval jako pozůstatek « slánštiny », nedostatečnou kázní

* Viz Ivo Ducháček: « Deset let, která neotřásla světem – profil čs. komunismu 1948-58 » *Svědectví* č. 7, 1958, str.226.

vedení podniků a bezradností, kolísavostí, nerozhodností stranických orgánů v boji proti nepřítelům – i z dělnických řad. A závěrem vyhlásil : « Máme všechny důvody k tomu, abychom ukázali silnou ruku »⁶. Také na schůzi vedení odborů (19. června) hovořil Zápotocký o tom, že třídní nepřítel využil slabin komunistické strany a získal část dělníků. Politiku « tvrdé ruky » pak převedl na konkrétní opatření proti stávkujícím. O « sociáldemokratismu » se však ještě nezmiňoval. Hlavní linie byla « politika tvrdé ruky »⁷.

Ale ani usnesení politického sekretariátu z 18. června k zajištění výsledků peněžní reformy nemluvilo o boji proti « sociáldemokratismu ». Pokračovalo v politice « tvrdé ruky », přičemž dalším jejím aktem mělo být vládní nařízení o absenci a fluktuaci, které předpokládalo použití ostrých opatření – i soudních – proti dělníkům⁸. V této chvíli však do života československé společnosti zasahoval ohlas událostí v NDR a v Maďarsku, jakož i tamní politika « nového kurzu ». Podnítily korekturu dosavadní linie « tvrdé ruky ». Prvním projevem bylo zrušení protidělnických ustanovení vládního nařízení o absenci a fluktuaci. Vláda nejdříve vyhlásila platnost nařízení k 1. červenci, ale už po týdně je odvolala ; narazila totiž na odpor velké části dělníků. Vedení KSČ si uvědomilo, že jeho politika je v rozporu s « novým kurzem », prosazovaným Moskvou ; a zároveň se obávalo, aby v Československu nedošlo k berlínským událostem.

Ještě před ústupem v boji proti absenci a fluktuaci rozeslal politický sekretariát ÚV KSČ všem krajským výborům k projednání « Rezoluce o událostech v Plzni ». Rozsáhlý dokument obsahoval i tuto zmínku o příštích úkolech KSČ : « Rozhodně zvýšit masově politickou práci jak strany samotné, tak přes masové organizace k uskutečnění usnesení strany a vlády a k důslednému odhalování pravé tváře reakce, masarykismu, sociáldemokratismu a podobných jejich projevů »⁹. « Sociáldemokratismus » byl prezentován jako jeden z projevů reakce, tedy jev mimo komunistickou stranu. Neboli : v Plzni využila reakce zakořeněného « sociáldemokratismu » k získání dělnictva proti režimu. Krajské komunistické orgány rezoluci projednávaly, ale o « sociáldemokratismu » se téměř nehovořilo. Rezoluce přišla v nevhodnou dobu, zájem upoutávaly události v sousedních státech – hlavně v NDR a v Maďarsku.

Na počátku července vykonával Zápotocký svoji první presidentskou návštěvu Moskvy. 11. července vyslechlo předsednictvo ÚV KSČ jeho referát, který se zabýval změnami v politice strany, především na vesnici. Obsahoval myšlenky a náměty, které byly v linii s politikou « nového kurzu ». Všichni členové s nimi souhlasili a na Harusův názor o starých sociálních demokratech, kteří « drží prapor odporu », nikdo nereagoval¹⁰. Komunistické vedení rozhodlo vypracovat analýzu hospodářské a politické situace v zemi a připravit návrhy na opatření. Vznikly « Theze o současné situaci », které politický sekretariát ÚV KSČ schválil 2. srpna. V nich stálo : « Strana jako bojový svazek stejně smýšlejících lidí je oslabován nositeli buržoazní ideologie, zejména sociáldemokratismem a masarykismem. Dále nebyly překonány důsledky Slánského v práci strany »¹¹. « Sociáldemokratismus » dostal druhou dimenzi – objevil se jako ideologický přežitek v práci strany. A postupoval na přední místo, z něhož vytlačoval tzv. nepřátelskou činnost Slánského. Tuto jeho novou dimenzi potvrdily i připomínky sovětského komunistického vedení k « Thezím ». Upozorňovaly, že KSČ není stranicky zocelená, má mnoho « pasivních elementů » a více než 120 tisíc bývalých sociálních demokratů, kteří nemohli nevnést « cizí vlivy » do strany¹².

Srpnové « Theze », doplněné o písemné i ústní poznámky sovětského vedení, tvořily kostru Zápotockého referátu na schůzi Ústředního výboru KSČ v září 1953. Její význam byl v tom, že zde vedení oficiálně vyhlásilo « nový kurz » v Československu. « Sociáldemokratismu » věnoval Zápotocký značnou pozornost. Pojal jej už tak, že hranice mezi

oběma jeho zmíněnými dimenzemi se ztratily. Nejdříve poukázal na jeho nositele ve straně – bývalé sociální demokraty. Pak se věnoval výčtu oblastí, v nichž se « sociáldemokratismus » projevuje. Na prvním místě – líbivá hesla a populární požadavky « za zvyšování životní úrovně zaměstnanců », bez ohledu na výrobu. Na druhém místě « nebezpečí 'sociáldemokratismu' spočívá také v tom, že izoluje dělnickou třídu od ostatních vrstev pracujícího lidu, zejména od rolnictva ». A za třetí : « Sociálně demokratický oportunistus, šířící propast mezi dělníky a inteligencí, snažil se opět sílu vládnoucí třídy oslabovat a podlamovat »¹³.

Zápotockého projevem nabyt boj proti « sociáldemokratismu » podoby ideologické šablony. Ty rysy, které byly vlastní komunistické politice – útoky proti rolníkům a inteligenci – a které se rozrostly tak hrozivě, že i vedení je muselo kritizovat, ty se prostě označily za « projevy sociáldemokratismu ». V analýze vedení KSČ to vypadalo takto : politická linie strany byla správná, ale nižší stranické a státní orgány (tedy i ústřední) a funkcionáři tuto linii překrucovali. Jako jednu z příčin této deformace vedení uvádělo přežívající « sociáldemokratismus ». Aby se pod tuto ryze účelovou ideologickou nálepku vešly i další politické činy, které byly nepochybným projevem toho, co komunistická terminologie nazývá sektářstvím, bylo sektářství vyhlášeno za « rub sociáldemokratismu ». Obdobně tomu bylo i s populárními požadavky. Zejména po peněžní reformě se rozmnožilo mezi dělníky, včetně komunistů, volání po zvýšení mezd a snižování cen. Tím, že takové požadavky byly kvalifikovány jako « projevy sociáldemokratismu » byla alespoň navenek postavena hráz proti jejich šíření.

Výsledky zářijového zasedání Ústředního výboru byly předmětem vnitrostraničné diskuse. Ta se omezila jen na stranický aktiv. « Sociáldemokratismus » zůstal mimo zájem diskutérů. Zprávy o diskusi uváděly pouze pět případů, kdy byla tato otázka zmíněna. A to ještě zcela okrajově¹⁴. Ideologická šablona se teprve rodila a jen pomalu pronikala do vědomí komunistického aktivu. Září představovalo v tomto procesu počáteční krok. Hlavní nápor přišel v prosinci 1953.

Na programu Ústředního výboru KSČ (v prosinci 1953) byla organizační a ideologická práce. V Novotného referátě i v diskusi se sociáldemokratismu věnovala značná pozornost. Novotný jeho dosavadní obsah rozšířil. Oznámkoval jím další jevy, které se v životě komunistické strany projevovaly. Rozšířeným a škodlivým projevem « sociáldemokratismu » řekl, je oslabování základního principu výstavby a života strany – demokratického centralismu. Na úseku ideologickém se « sociáldemokratismus » projevuje « překrucováním a vulgarizací marx-leninské teorie », zejména otázek diktatury proletariátu. Zopakoval, že rysem « sociáldemokratismu » je snaha o izolaci dělnictva od ostatních vrstev a že se projevuje i v « levém sektářství vůči pracujícímu rolnictvu a inteligenci ». Také rovnostářství v odměňování zaměstnanců označil za « sociáldemokratismus ». « Rovnostářské tendence, jejichž základem je rovněž maloměšťácké a sociálně demokratické levičáctví, mají tuhý život a působí nám značné škody ». A svou pasáž, v níž vyzýval k boji proti sociáldemokratismu, Novotný končil vymezením nositelů této ideologie : « Nositeli 'sociáldemokratismu' jsou především pravíci příslušníci bývalé sociálně demokratické strany. 'Sociáldemokratismus' je však jev v životě našich mnohých členů i bezpartijních a je to jev velmi rozšířený »¹⁵.

Bývalí funkcionáři sociální demokracie odsuzují « sociáldemokratismus »

Několik členů ústředního výboru se zmínilo o « sociáldemokratismu », tři z nich se jím zabývali důkladně. Prvním byl Václav Kopecký. Neobohatit však obsah tohoto pojmu

o další rysy, zaměřil se pouze na jeden, už v září vyslovený Zápotockým, a to na snahu o izolaci dělnické třídy od ostatních vrstev obyvatel. Svoje představy konkretizoval a uváděl, že když stranický funkcionář má nesprávné názory, tak má svůj vztah k rolníkům a k inteligenci nepřátelský¹⁶.

Druhým diskutujícím byl Zdeněk Fierlinger. Zabýval se « československou formou sociáldemokratismu », přičemž velmi ostře kritizoval stranu, jejímž byl dlouholetým členem a dokonce dva roky předsedou. Také on nikterak nerozšířil obsah sociáldemokratismu. Zajímavé v jeho projevu zněl závěr: « Vedouce tento důsledný boj proti pozůstatkům sociálního demokratismu, musíme ovšem dát pozor na to, aby ho nebylo využíváno k osobním účtům vůči lidem, kteří jsou často právem nespokojeni s nepořádkem v závodě, s nevšimavým postojem vedení k oprávněným zájmům osazenstva, s odmítáním spravedlivé kritiky, abychom nedávali možnost oportunistům a skrytým našim nepřítelům maskovat se svou horlivostí, jedním slovem – abychom uzavírali oči nad vlastními nedostatky, abychom vždy viděli, kde stojí nepřítel »¹⁷.

Jako třetí vystoupil bývalý funkcionář sociální demokracie Jiří Hájek. Sociáldemokratismus obohatil o další rysy – o rozpor mezi teorií a praxí a o strach z pravdy. Šlo o rysy, které charakterizovaly právě komunistickou politiku. Vyzvedl jeho životnost a životaschopnost: « Vidíme, že problém 'sociáldemokratismu' zdaleka přesahuje jenom věc starých tradic a že zde tyto prvky znovu a znovu nám v nové situaci před novými překážkami ožívají ». A v závěru: « Proti polovičatosti, kompromisnictví, rutinérství, které byly tak typické v sociálně demokratických organizacích a které pořád straší... »¹⁸

Od prosincového zasedání ÚV KSČ se rozběhla kampaň zaměřená proti « sociáldemokratismu » s cílem rozšířit a upevnit novou ideologickou šablonu ve vědomí komunistických funkcionářů. Obsah « sociáldemokratismu » se však nikdy nestal tak účinnou ideologickou poučkou jako předcházející teorie o třídním boji a o nepříteli ve straně. Funkcionáři KSČ se těžko zbavovali minulé šablony, která jim vyhovovala a byla v jejich vědomí hluboce zakořeněna. Ale hlavně obsah « sociáldemokratismu » byl pro ně příliš komplikovaný a vnitřně rozporný. Objímal « pravý i levý oportunismus », nepřátelství k rolníkům a inteligenci, tedy poučky těžko odlučitelné od ideologie vlastní KSČ. Teorie o sociálně demokratických úchylných nalezla své stoupence mezi vedoucími funkcionáři a u pracovníků bezpečnosti. V dubnu 1954 byl na poradě v Moskvě kritizován Zápotocký. Ostře mu zde mimo jiné vytýkali, že nedostatečně bojoval proti sociáldemokratismu. Podnětem kritiky byl Zápotockého nesouhlas s návrhem na zatčení bývalého sociálně demokratického funkcionáře dr. E. Ečera¹⁹. Tato událost zrcadlila mimo jiné skutečnost, že boj proti « sociáldemokratismu » se posunoval z ideologické do bezpečnostní oblasti.

Procesy s bývalými sociálními demokraty

Nešlo o jev nový. Komunisté v bezpečnosti už od roku 1945 « zajišťovali » (podle příkazu z vedení KSČ i z vlastní iniciativy) usnesení a politickou linii své strany. Postupovali vlastní cestou a používali způsobů a prostředků, které byly pro ně běžné a které od roku 1948 a zejména v době vlny politických procesů se rozrostly do hrůzných rozměrů. Ideologické poučky o « třídním nepříteli » měly logiku svého vývoje. Tak bezpečnost hledala « jejich nositele » a připravovala politické procesy s nimi. Jinými slovy, ideologický boj vyhlášený vedením KSČ « přetvářela » v trestní záležitost a v přípravu politických procesů. Je třeba připomenout, že KSČ kvalifikovala plzeňské události jako výsledek organizované činnosti nepřátel a řízené imperialisty.

Případ Laušman

Zmíněná už rezoluce politického sekretariátu ÚV KSČ o událostech v Plzni zjišťovala: « Reakce v Plzni použila podobných hesel, forem a metod, jaké později 17. června použila reakce v Berlíně. To dosvědčuje, že její protistátní vystoupení bylo řízeno podle plánů západních imperialistů »²⁰. Vedení KSČ uložilo, aby co nejdříve proběhl soudní proces s organizátory nepokojů v Plzni a aby se prokázalo jejich spojení se zahraničím. Několik týdnů poté už projednávalo první zprávu o výsledcích vyšetřování, předloženou bezpečností v Plzni. Zpráva konstatovala, že není žádných důkazů a ani z výpovědí zatčených nelze prokázat, že šlo o předem připravovanou a organizovanou akci, tím méně pak o akci řízenou ze zahraničí. Tak ovšem plzeňský proces ztrácel na politickém významu. V té době se však už ujalo věci Ústředí státní bezpečnosti. A to rozehrálo akci do velkých rozměrů. Není prokázáno, ale není také vyloučeno, že právě záměr politiků ukázat zahraniční kontext nepokojů přivedl činitele bezpečnosti a sovětské poradce k nápadu unést bývalého předsedu sociálně demokratické strany Bohumila Laušmana. Byl pro jejich plány vhodnou osobou z několika důvodů. Působil v emigraci v Rakousku a v Jugoslávii, patřil stále k relativně nejvýznamnějším dřívějším sociálně demokratickým funkcionářům, byl posledním sjezdem voleným předsedou strany. Také Laušmanovo spojení s Jugoslávií dostávalo v té době zvláštní význam; 24. července 1953 vydal totiž ministr národní bezpečnosti Bacílek rozkaz k aktivizaci protititovské agentury československé bezpečnosti²¹.

Rozhodujícím důvodem pro Laušmanův únos byla však příprava procesu s bývalými sociálními demokraty. Orgány československé bezpečnosti unesly Laušmana z Rakouska do Prahy v druhé polovině prosince roku 1953. V té době už také běžela další akce československé bezpečnosti proti bývalým funkcionářům sociální demokracie: prostřednictvím svých spolupracovníků organizovala schůzky některých bývalých sociálně demokratických činitelů. Iniciativu tu vyvíjel bývalý zástupce generálního tajemníka sociální demokracie Vojta Erban a bývalý funkcionář strany Kobylka²². V první polovině roku 1954 došlo k rozsáhlému zatýkání desítek bývalých sociálně demokratických funkcionářů nejen v Praze, ale ve všech krajích Čech a Moravy. Koncem roku s nimi proběhly politické procesy, v nichž byli všichni odsouzeni k dlouholetým trestům odnětí svobody. Procesy se zabývaly příslušné orgány KSČ a tak jako v případě ostatních politických procesů rozhodovaly o jejich konání i o výši trestů. Dne 15. února 1954 podával ministr vnitra Barák zprávu politickému sekretariátu ÚV KSČ o průběhu vyšetřování sociálních demokratů, mimo jiné také Nebesáře, pětasedmdesátiletého penzisty, bývalého předsedy správy Národní banky a sociálně demokratického funkcionáře. Za tři týdny (8.3.), na základě další Barákovy zprávy, politický sekretariát usnesl « provést zatčení Nebesáře, Otáskaa, Palouše ». O měsíc později (6.-8.4.) proběhly v Moskvě zmíněné rozhovory mezi představiteli KSČ a KSSS, na nichž byl Zápotocký kritizován za nedůslednost v boji proti « sociáldemokratismu ». Uplynuly čtyři dny a Barák podával další zprávu o dosavadním výsledku vyšetřování; bylo usneseno « pokračovat ve vyšetřování podle připomínek politického sekretariátu »²³.

Z kuchyně politického byra ÚV KSČ

Na X. sjezdu KSČ ustavený nový ústřední výbor zvolil devítičlenné politické byro a dva jeho kandidáty. Mezi členy byl poprvé Barák a také – poprvé v užším vedení strany – bývalý sociální demokrat Fierlinger a mezi kandidáty bývalá členka sociální demokracie

Jankovcová. Dva měsíce po sjezdu referoval ústně Barák o Nebesářově případu ; hovořil o jeho špionážní činnosti a o tom, že provedl měnovou reformu v roce 1945 ve prospěch kapitalistů. Obě obvinění se nezakládala na pravdě. První opírala bezpečnost o výpověď Nebesářova zetě, který měl být údajně ve spojení « s agentem cizí velmoci ». Ve skutečnosti šlo o normální styky s egyptským obchodníkem. Tato výpověď byla vynucena násilím. Druhé obvinění o měnové reformě a o přípravě návratu kapitalismu se rovněž neopíralo o žádné důkazy ²⁴.

Fierlinger se snažil vyvrátit obvinění proti Nebesářovi. Narazil však na ostrý odpor. Barák jej napadl, že znevažuje jeho úřad a položil mu otázku : « Jaký máš zájem na obhajobě Nebesáře ? » Novotný mu vytýkal, že « chrání třídního nepřítele ». Fierlinger se bránil, uváděl, že « věc je vážná, podobné procesy a rozsudky nám strašně škodí » a poukazoval, že « nebere věc osobně, ale v našich úřadech sedí dosud lidé neschopní a zločinní ». V závěru této diskuse Barák Fierlingerovi připomínal : « Nezapomínej, že za šetřením stojí stovky sovětských expertů » ²⁵.

Fierlinger sepsal k případu stanovisko (18. srpna 1954), které nazval Prohlášení. V něm poukazoval na to, že « nestačí z trestního spisu vypustit to nebo ono, protože by tomu veřejnost neuvěřila, ale vyšetřování je nutno posuzovat jako celek, neboť ukazuje způsob, jak byl obviněný vyšetřován. Nemohu souhlasit, že přiznání obviněného jsou vždy dělaná z vlastní vůle ». Mimo jiné uváděl Margoliův případ (náměstka ministra zahraničního obchodu, zatčeného v roce 1952 a popraveného), který « vedl k panice a dezorientaci obchodu s kapitalistickými státy » ²⁶. Nebesářův případ likvidován nebyl : 13. října politické byro schválilo hlavní body obžaloby a výši trestu ²⁷.

Vedení KSČ jednalo o Fierlingerově Prohlášení až 26. října 1954. Diskuse jednoznačně vyzněla proti autorovi. Novotný « vytýkal Fierlingerovi, že se hájí nepřipustným způsobem ». Zápotocký zdůrazňoval, že « je třeba opatrnosti vůči lidem, kteří s námi spolupracují, ale mohou nás v určitý moment zradit ». Dolanský tvrdil, že « první měnová reforma byla vadná ». Barák byl zvláště ostrý a vyrukoval s těmito pikantními detaily : « Fierlinger sliboval Nebesářově ženě, že ho z toho dostane a proto byl tak zlý. Nechová se jako soudruh, dává ruce do kapes a pohybuje se při hraní hymny ». (!) Kopecký označil Fierlingera za « liberálního humanistu », zatíženého minulostí. A dodal : « O Déreerovi jsem řekl, že je to starý vůl – tedy podceňuji třídního nepřítele ». Na konec promluvil Fierlinger ; přiznal, « že se dopustil chyby a činil nesprávné závěry » ²⁸.

Nebesář byl 26. listopadu odsouzen k patnácti letům vězení. A 17. ledna 1955 vzalo vedení KSČ na vědomí zprávu Generální prokuratury o průběhu soudního řízení ²⁹.

V kolotoči socialistické zákonnosti

V polovině roku 1956, tedy v době, kdy už fungovala tzv. Baráková komise pro prošetření procesů z padesátých let, začalo nové kolo Nebesářova případu. 12. července žádal odsouzený revizi svého procesu. O týden později předložil Fierlinger návrh na revizi do politbyra, které jej projednávalo 23. července. Jako hlavní argument Fierlinger uváděl, že rozsudek je postavený zejména na svědectví (Pštrose), které « bylo pravděpodobně vynucené ». Politbyro uložilo Barákové komisi případ prošetřit ; ministru spravedlnosti a generálnímu prokurátorovi pak vyslechnout Pštrose. A výsledky předložit politbyru ³⁰. Uplynuly tři měsíce a zpráva předložena nebyla. Nebesáře pustili na svobodu pro vysoké stáří cestou milosti. Fierlinger psal 20. října 1956 dopis Novotnému. Stěžoval si, že nebyla předložena zpráva a že členové Barákovy komise mu dali rozpačitou odpověď, že případ je složitý. V dopise dále uváděl, že postup orgánů pověřených prošetřením je nesprávný a

má z toho « velmi nedobrý dojem ». Vyšetřující metody byly zločinné a « celé politické pozadí tohoto vyšetřování by mělo být vysvětleno ». Narazil na takové překážky, že neví, co se ve věci Nebesáře stalo, jaký je výsledek šetření³¹.

Tento dopis zřejmě přešetřování popohnal. 11. listopadu byl vyslechnut Pštros, který svoji výpověď odvolal. Generální prokurátor Bartuška předložil politbyru 3. prosince zprávu o případu Nebesář. Uváděl, že obvinění ze špionáže se opíralo « zejména o svědeckou výpověď Egona Pštrose. Ten ji odvolal s tím, že byla učiněna pod nátlakem. V čem nátlak spočíval, pokračovala zpráva, nedovede vysvětlit ». A závěr prokuratury? « Špionážní činnost Nebesáře je dokumentována též agenturními záznamy na cele. Vzhledem k usvědčujícím dokumentům, Nebesářově doznání v přípravném řízení a uvedenému způsobu vyšetřování, z něhož plyne, že proti Nebesářovi nebylo použito žádných forem nátlaku, rozhodnutí Nejvyššího soudu v uvedené trestní věci je naprosto oprávněné a zákonné ». Stanovisko generálního prokurátora nebylo však už v té době pro vedení KSČ přijatelné; bylo rozhodnuto « podat stížnost na porušení zákona a zajistit prošetření u Nejvyššího soudu »³².

Ale ani tím případ nekončil. Bezpečnost a prokuratura byly rozhodně proti rehabilitaci. Generální prokurátor odůvodňoval Pštrosovo odvolání výpovědi tím, že « je nepochybně veden snahou získat pro sebe výhody ». Navíc prokuratura nevyslechla před projednáváním případu u Nejvyššího soudu svědky, které navrhla obhajoba a Pštrose držela čtyři měsíce v samovazbě. Také bezpečnost zasáhla. Nebesářův zeť Vlček navštívil před vánočními 1956 Fierlingera jako předsedu parlamentu ve věci svého tchána. Když opustil budovu parlamentu, tak ho na ulici zadrželi dva příslušníci státní bezpečnosti a vyšetřovali ho, co dělal v Národním shromáždění. Dostali odpověď, že « jako občan se obrátil na nejvyšší orgán střežící socialistickou zákonnost »³³. Teprve v květnu 1957 se objevil Nebesářův případ znovu v politbyru. To už se situace změnila. Uplynul už víc než rok od XX. sjezdu KSSS a KSČ se vrátila k « tvrdému kurzu »; do jeho rámce spadalo i zastavení rehabilitací. V tomto smyslu vyzněla také diskuse. 28. května ve vedení Barák « slibuje, že podá na Vlčka oznámení prokurátorovi, poněvadž se nesprávným způsobem vměšuje do procesu s Nebesářem. Dále mi * Barák vytýká, že postupuji lehkomyšlně, že mojí vystoupením ve věci Nebesáře se ostří boje proti sabotážím otupuje ». Novotný tvrdil, že « nyní je celá řada kompromitovaných lidí, kteří očekávají jak věc s Nebesářem dopadne. Hýbat s tím by bylo politicky neúnosné. Sám se setkal s Nebesářem v roce 1945 a na něho neudělal dobrý dojem ». Také Široký se domníval, že « kdybychom věc rozvířili, může špatně působit ». A Kopecký: « Kdybychom Nebesáře rehabilitovali, byl by štítem a praporem pro lidi, kteří budou proti nám útočit »³⁴.

Ještě složitěji se vyvíjel druhý případ – Laušmanův. Po únosu z Rakouska byl Laušman vyšetřován a ministr vnitra Barák v souladu se záměrem politických míst mu slíbil, že bude propuštěn na « omezenou svobodu », když veřejně vystoupí. Laušman slibu uvěřil a souhlasil. Před parlamentními volbami 1954 s ním zorganizovali tiskovou konferenci, na níž odsoudil československou emigraci a Západ. Barák svůj slib nejen nesplnil, ale připravoval s Laušmanem politický proces. Jeho případ nabýval v politických záměrech vedení KSČ i bezpečnosti nový rozměr – mezinárodní.

Není dosud prokázáno, zda – a zda vůbec – se sovětská bezpečnost podílela na Laušmanově únosu. S jistotou však lze tvrdit, že při nejmenším o jeho přípravě věděla. A není vyloučeno, že se na únosu též podílely sovětské okupační úřady v Rakousku. Mezinárodní aspekt v Laušmanově případě se počal objevovat až později, od počátku roku 1956.

* Fierlingerovi, který pořídil záznam diskuse – pozn. aut.

V té době vedení KSSS už měnilo svůj dosavadní nepřátelský poměr k socialistickému hnutí a jeho stranám. Moskevská tendence se odrazila i v Praze.

Nová linie z Moskvy

V lednu 1956 jednal generální tajemník Labour Party Morgan Phillips s generálním tajemníkem britských komunistů Harry Pollitem o možnosti rozhovoru (v Curychu) se zástupci komunistických stran. Phillips kladl jako podmínku osvobození uvězněných sociálních demokratů v zemích sovětského bloku³⁵. To byl jeden pramen usnesení politického byra. Ještě silněji působil výsledek XX. sjezdu KSSS, na němž se spolupráce se socialistickými stranami proklamovala jako nezanedbatelná politická linie. Pražské politické byro 5. dubna 1956 projednalo zprávu Novotného o « Prověření všech soudních případů bývalých sociálních demokratů odsouzených po roce 1948 ». A usneslo « prověřit tyto soudní případy orgány ministerstva vnitra a vypracovat příslušné zprávy a předložit je komisi ÚV (Barákové) a pak politickému byru do 31. května 1956 »³⁶. O pět dní později byl v politbyru projednáván záznam o rozhovoru československého velvyslance v Londýně Hájka s Phillipsem. Rozhovor se konal na žádost druhého. V Praze význam zprávy zřejmě přeceňovali: « Zdá se, že Phillips a jeho lidé hledají sblížení s komunisty, aby upevnili svoji pozici ve Velké Británii a mezi sociálně demokratickými stranami ». V Hájkově zprávě se uvádělo, že Phillips projevil zájem o návštěvu Československa a že se nezmiňoval o dřívějších podmínkách jednání, tj. propuštění vězněných sociálních demokratů. Navíc « rozhodně odmítl emigraci ». Při té příležitosti Barák dával v úvahu, jak zaznamenávají stručné poznámky o diskusi, « zda nezměnit věci s Laušmanem, má zítra proces, aby nebyl a na příští schůzi řešit (vzít z Ruzyně a izolovat ho mimo) ». Zároveň měli Novotný a Barák přešetřit, co je s Laušmanovou rodinou. Usnesení znělo: « 1) Politické byro souhlasí s návštěvou Phillipse v ČSR, projeví-li zájem, 2) a – uložit Barákovi zajistit, aby se nekonal proces proti Laušmanovi, b – předložit do příští schůze návrhy vyplývající z nové situace »³⁷.

Uplynulo více než šest týdnů a Laušmanův případ se opět dostal do schůze politbyra. Ještě před tím (7. května) podával Novotný ústní zprávu o odpovědi vedení KSSS na dotaz z Prahy, týkající se kontaktů s vedoucími činiteli Labour Party. Z usnesení je zřejmý souhlas Moskvy s navázáním « spojení československých soudruhů s vedoucími činiteli Labour Party a politbyro KSČ souhlasí s tím, aby se bratrské komunistické a dělnické strany o průběhu porad se sociálně demokratickými stranami vzájemně informovaly »³⁸.

Případ Oren

Na téže schůzi se projednávala záležitost M. Orena. Šlo o levicově orientovaného izraelského socialistu a známého doboráře. V roce 1951 byl v Československu zatčen a ve vykonstruovaném politickém procesu v souvislosti s antisemitským tažením odsouzen (9. 10. 1953) k patnáctiletému vězení. Při hlavním přelíčení Oren odvolal podstatnou část své výpovědi, vynucené násilím. V rozhovoru se zástupcem Generální prokuratury 16. září 1955 Oren odmítl podat mu nabízenou žádost o milost, ale požadoval revizi procesu nebo vyhoštění. Později politbyro rozhodlo (25. 10. 1955) prominout cestou milosti zbytek trestu a vyhostit ho. Zároveň se usneslo, aby se vzhledem k probíhající ženevské konferenci propuštění odložilo na pozdější dobu.

Uplynulo víc než půl roku a Oren byl stále ve vězení. Mezitím podal žádost o milost. Zpráva, kterou komunistické vedení projednávalo (7. 5. 1956), jasně mluvila o tom, že důkazy o Orenově trestné činnosti jsou nedostačující, listinný materiál nepotvrzuje jeho obvinění, také jeho stížnost « na zacházení vyšetřujících orgánů je alespoň v podstatné části důvodná » a že cílem bylo v něm za každou cenu odhalit sionistického agenta ». Autoři zprávy navrhovali dvě varianty řešení Ortenova případu : buď revizí procesu nebo přerušáním trestu a vyhoštěním. Doporučovali druhou variantu, « což připustí ten výklad, že náš stát nemá zájem na dalším výkonu trestu... » Za vhodné také považovali udělit milost, neboť « všeobecně se má za to, že prezident republiky před udělením milosti je plně přesvědčen o tom, že ten komu milost udílí, je skutečně vinen v plném rozsahu z trestné činnosti, za kterou by odsouzen ». Komunistické vedení pokládalo « v současném okamžiku za vhodné dát Generální prokuratuře pokyn přerušit M. Orenovi výkon trestu a vyhostit ho z ČSR a to po 9. květnu »³⁹.

Koncem května 1956 politbyro rozhodlo propustit Laušmana na « omezenou » svobodu⁴⁰. Barák však usnesení nesplnil. Později svůj postup zdůvodňoval tím, že Laušman se snaží spojit s rodinou a předat jí pokyny, které měly upozornit, kdy má podat žádost o jeho propuštění⁴¹. Touto záminkou se ovšem maskovaly skutečné důvody Barákova postupu. Jsou v podstatě dva. První byl odpor vedoucích kruhů sovětské bezpečnosti proti linii XX. sjezdu KSSS, snaha prokázat nemožnost Chruščovem vyhlášené spolupráce se socialistickými stranami. Věznění sociálních demokratů v zemích sovětského bloku patřilo k překážkám možné spolupráce. Odtud tendence sovětské bezpečnosti proti jejich osvobození, což se setkalo se sympatiemi pražských bezpečnostních činitelů. Za druhý důvod lze považovat neúspěch komunistického úsilí o spolupráci se socialistickými stranami v mezinárodním měřítku. Socialistická internacionála sledovala tyto snahy Moskvy a jí řízených stran s nedůvěrou. Také této skutečnosti využívala sovětská bezpečnost ve svém úsilí sabotovat spolupráci komunistů se socialistickými stranami.

Volný pohyb ve střeženém objektu

Laušman se ocitl v bezvýhodné situaci. Nebyl propuštěn, ani nešel před soud. Na protest proti své nevyjasněné pozici zahájil 7. srpna 1956 hladovku. Za čtrnáct dní podával Barák ve věci Laušman tuto zprávu : « B. Laušman v poslední době těžce snáší svůj pobyt ve věznici, hlavně asi proto, že nemá jistotu, jak jeho věc bude řešena. Laušman dosud neví o rozhodnutí, že nemá být postaven před soud... Jako důvod k zahájení hladovky Laušman uváděl, že tím chce dosáhnout již nějakého řešení svého případu. Že psal již několik žádostí na různá místa a že dosud neví, zda bude postaven před soud, či zda jeho případ bude řešen jinak. Dále by žádal návštěvu své manželky ». Bylo rozhodnuto « převést Laušmana z věznice do střeženého objektu, kde by měl volnější pohyb »⁴². Toto rozhodnutí učinilo komunistické vedení ve chvíli, kdy ještě platila devíza o spolupráci se socialisty. Dokonce se zdálo, že s jednotlivými činiteli se styky, přerušené na počátku padesátých let, obnoví. K prvním takovým – nikoli neúspěšným – pokusům patřila obnova styků s poslancem anglické Labour Party Koni Zilliacusem. Českoslovenští komunisté a sociálně demokratická « levice » (Fierlinger) s ním udržovali styky ještě před únorem 1948. Jeho jméno se však objevilo v procesu se Slánským a spol., v němž byl Zilliacus označen za protisovětského agenta. Novotný na celostátní konferenci KSČ v roce 1956 prohlásil Zilliacusovo obvinění v procesu za nesprávné. Britský poslanec považoval Novotného zmínku za svoji rehabilitaci a v rozhovoru s velvyslancem Hájkem vyslovil přání obnovit styky s Prahou. Při té příležitosti uvedl, že je pozván na podzim

do Moskvy⁴³. To bylo na začátku září. Dva měsíce poté byl Zilliacus v Praze a hovořil s Novotným a tajemníkem ÚV KSČ Hendrychem. O vězněných sociálních demokratech se však nezmínil, ačkoliv se o politických procesech padesátých let jednalo⁴⁴.

Rozhodnutí o převedení Laušmana « na volnější pohyb » nebylo splněno. Barák až v červnu 1957, tedy téměř o deset měsíců později, předložil návrh na přípravu soudu s Laušmanem. Odůvodňoval jej tím, že se v jednom obraze, který kdysi Laušmanovi patřil, našly dokumenty špionážního charakteru. Tento tak vhodně objevený dokument byl záznam rozhovoru Stalina s československou vládní delegací v červenci 1947 o účasti na Marshallově plánu. Uvedený záznam neměl vůbec charakter špionážního dokumentu, navíc jeho obsah byl na západě už znám. Důvod byl jiný : linie na « možnou spolupráci » se západními socialisty byla ne-li překonána, tedy oslabena. Proto už také nebyl zájem o pozitivní řešení Laušmanova případu⁴⁵. V září 1957 byl Laušman odsouzen k sedmácti letům vězení ; odvolal se, ale rozsudek byl potvrzen.

Po pěti letech se jeho případ objevil znovu. Vedení KSČ, které v letech 1962-63 usilovalo o lepší vztahy k britské labouristické vládě, znovu pokládalo za nutné záležitost nějak vyřešit. Opět rozhodlo o Laušmanově propuštění do « střeženého objektu », kde by žil s rodinou a měl ohraničený pás volného pohybu. V květnu 1963, v předvečer svého odchodu z věznice, Laušman náhle a za zvláštních, dosud zcela nevysvětlených okolností zemřel.

Dodejme ještě, že Barák nikdy nepředložil, jak mu bylo uloženo, zprávu o přezkoumání procesů se sociálními demokraty. Část z nich byla propuštěna až v letech 1958-59, většina v rámci amnestie v roce 1960. V roce 1962 bylo ve vězení ještě sedm bývalých funkcionářů sociální demokracie. Jejich soudruzi v emigraci se obrátili na britskou Labour Party, aby po státní linii intervenovala za jejich propuštění. Od dubna 1962 se v tomto směru vedla jednání. Nakonec tři z nich byli propuštěni. V červenci 1962, během státní návštěvy v Londýně, potvrdil Fierlinger v rozhovoru s Gaistkelem, že opravdu čtyři sociální demokrate, zatčení v roce 1954, jsou dosud ve vězení ; ani on, ani mluvčí čs. sociální demokracie v exilu Laušmana k vězněným soudruhům nepočítali. Trvalo ještě dva roky, než poslední čtyři sociálně demokratičtí funkcionáři – oběti nezákonných politických procesů v ČSSR – byli z kriminálu propuštěni.

Poznámky

- 1) Archiv Ústředního výboru Komunistické strany Československa, Praha (A ÚV KSČ), fond 02/3, č.j. 55-33
- 2) A ÚV KSČ, fond 02/3, schůze 4. 2. 1949, Dopis ÚV KSČ 12. 2. 1949
- 3) Rozhovory autora s členem vedení KSČ v letech 1945-63 Viliamem Širokým, v červnu 1968.
- 4) A ÚV KSČ, fond 100/1, Svazek 200, a.j. 1282
- 5) A ÚV KSČ, Porady krajských tajemníků, porada 8. 12. 1949
- 6) A ÚV KSČ, Porady krajských tajemníků, porada 11. 6. 1953
- 7) Archiv Ústřední rady odborů, Praha (A ÚRO) schůze presidia ÚRO 19. 6. 1953
- 8) Politický sekretariát ÚV KSČ schválil návrh vládního nařízení o absenci a fluktuaci 3. 6. 1953 a presidium ÚRO přijalo opatření k realizaci 18. 6. 1953
- 9) A ÚV KSČ, fond 02/2, Rezoluce politického sekretariátu ÚV KSČ o událostech v Plzni, červen 1953
- 10) A ÚV KSČ, fond 02/1, schůze 11. 7. 1953
- 11) A ÚV KSČ, fond 02/2, schůze 2. 8. 1953, Podklady « These o současné hospodářské a politické situaci v ČSR a o úkolech strany a vlády v nejbližším období »
- 12) A ÚV KSČ, fond 104/1, Poznámky ÚV KSSS k Thesám ÚV KSČ

- 13) Politická situace a úkoly strany, referát A. Zápotockého na zasedání ÚV KSČ dne 4. 9. 1953, str. 33-5, Praha 1953
- 14) A ÚV KSČ, fond zprávy z krajů, Diskuze k zasedání ÚV KSČ ze září 1953, zpracované zprávy o průběhu diskuze krajského a okresního stranického aktivu
- 15) A ÚV KSČ, fond 01, schůze 3.-5. 12. 1953
- 16) Tamtéž, diskuze V. Kopecký
- 17) Tamtéž, diskuze Z. Fierlinger
- 18) Tamtéž, diskuze J. Hájek
- 19) A ÚV KSČ, fond 100/35, Sv. 60, č.j. 1237 a 1238, rukopisné poznámky – odpovědi na kritiku v Moskvě
- 20) A ÚV KSČ, fond 02/2, Rezoluce politického sekretariátu ÚV KSČ o událostech v Plzni, červen 1953
- 21) A ÚV KSČ, fond Politické procesy, Komise II., Podkladové materiály ke studiu o bezpečnosti. Není dosud známa příčina, která vedla k vydání ministrova rozkazu.
- 22) Jeden z postižených sociálních demokratů Josef Munzar v dopise z 28. 12. 1965 Nejvyššímu soudu v Praze psal: Dne 10. září 1964 na vyzvání Inspekce ministra vnitra vypovídal jsem znovu o okolnostech mého zatčení a ostatního řízení a na závěr ujistil mne vedoucí orgán inspekce kpt. Švec, že o dalším postupu budu vyrozuměn p. generálním prokurátorem, nebo určeným k tomu soudem. Za tohoto jednání na Inspekci ministra vnitra se zjistilo, že moje protokoly nejsou úplné, že tam zcela chybí protokol sepsaný se mnou o okolnostech mých setkání s Dr. Vojtěchem Erbanem. Tato závažná skutečnost, nehledě k ostatním křiklavým nepravdám, zkreslením právě skutečnosti a vynucením doznávání, snad je postačující k posouzení, že tehdy v roce 1954 nebylo postupováno podle zákona. [...]
- 23) A ÚV KSČ, fond 02/2, Svazek 109, a.j. 128, schůze politického byra bod 21
- 24) A ÚV KSČ, fond politické procesy, Komise III., Osobní Fierlingerův záznam ze schůze politického byra 16. 8. 1954
- 25) Tamtéž
- 26) A ÚV KSČ, fond 02/2, schůze politického byra 26. 10. 1954, Prohlášení Fierlingera z 18. 8. 1954
- 27) A ÚV KSČ, fond 02/2, schůze politického byra 13. 10. 1954
- 28) A ÚV KSČ, fond Politické procesy, Komise III., Osobní Fierlingerův záznam ze schůze politického byra 26. 10. 1954
- 29) A ÚV KSČ, fond 02/2, schůze politického byra 17. 1. 1955
- 30) A ÚV KSČ, fond 02/2, schůze politického byra 23. 7 1956
- 31) A ÚV KSČ, fond Politické procesy, Komise III., Fierlingerův dopis Novotnému 20. 10. 1956
- 32) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 23, a.j. 157, schůze politického byra 3. 12. 1956
- 33) A ÚV KSČ, fond Politické procesy, Komise III., Osobní Fierlingerův záznam rozhovoru s Vlčkem
- 34) A ÚV KSČ, fond Politické procesy, Komise III., Osobní Fierlingerův záznam schůze politického byra 28. 5. 1957
- 35) A ÚV KSČ, fond 02/2, Svazek 92, a.j. 111, schůze politického byra 9. 4. 1956, bod 11
- 36) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 921, a.j. 110, schůze politického byra 5. 4. 1956, bod 32
- 37) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 92, a.j. 111, schůze politického byra 9. 4. 1956, bod 11
- 38) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 100, a.j. 117, schůze politického byra 7. 5. 1956, bod 35
- 39) Tamtéž, bod 36
- 40) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 103, a.j. 120, schůze politického byra 28. 5. 1956
- 41) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 142, a.j. 186, schůze politického byra 12. 9. 1956, bod 15
- 42) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 113, a.j. 134, schůze politického byra 21. 8. 1956
- 43) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 115, a.j. 138
- 44) A ÚV KSČ, fond 02/2
- 45) A ÚV KSČ, fond 02/2, svazek 142, a.j. 186, bod 15

ÚNOR 1948 očima vítězů i poražených o třicet let později

Vladimír BLAŽEK, Jaroslav DRESLER, Alexander HEIDLER, Karel JEZDINSKÝ, Karel KAPLAN, Antonín KRATOCHVÍL, Karel KRYL, Franz Peter KUENZEL, Zdeněk MLYNÁŘ, Anastáz OPASEK, Luděk PACHMAN, Jaroslav PECHÁČEK, Vilém PREČAN, Otfried PUSTÉJOVSKÝ, Milan SCHULZ, Radovan SELUCKÝ, Karel SKALICKÝ, Jiří SLÁMA, Rudolf STROBINGER, Pavel TIGRID, Sláva VOLNÝ, Jaroslav VRZALA a další

Vydal
INDEX

Společnost pro československou literaturu v zahraničí
Fördergemeinschaft tschechoslowakischer Literatur
ausserhalb der Tschechoslowakei e.V.

5 Köln 41, Postfach 410511, Bundesrepublik Deutschland
ve spolupráci s OPUS BONUM
jako svou 54. publikaci

č. 6 řady DOBA

Redaktor řady: Adolf Müller

K tisku připravil: Pavel Tigríd

Obálka Jan Kotík

1. vydání

1979

